

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Ингушетия

Управление образования по г.Магас и г.Назрань

ГБОУ "СОШ-ДС № 11 г.Назрань"

РАССМОТРЕНО:

на заседании МО
руководитель ШМО

_____Мальсагова Я.М.

Протокол № 3
от «28» августа 2023 г.

СОГЛАСОВАНО:

зам. директора по УВР

_____Плиева Х.А.

Протокол № 3
от «28» августа 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО:

директор ГБОУ
"СОШ-ДС № 11 г.Назрань"
_____Нальгиева М.Г.

Приказ № 16
от «29» августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной язык (Ингушский)»

для обучающихся 7-х классов

г.Назрань, 2023 г.

Кхетора каьхат (пояснительная записка)

Таханарча школан хьалхашка латт доккхий декхараш. Керттерча даькъе уж да хьалкхувш йоаг1а т1ехье эздел долаш, г1улакхаца, нахаца товш, 1имерза, ший моттиг д1алаца ховш, Даьхе а, кьам а, дезал а лоарх1аш, шийна хьалхашка латта декхараш кхетадеш, цу хьаькьахьа кьахьегаш, дийша, 1илман лардаш 1омаь, вахаре царех пайда эца ховш хьалкхейр.

Вахар дег1адоаг1а 1илма, техника, культура дег1адарца. Царга хьежжа хила беза дешархошта тахан беш бола хьехам. Школашка вахарцара бувзам ч1оаг1баро д1адех хьехархошкара дешархой теркам т1абахийта дезар – дукхаг1а долча даькъе шоашка уйла йитар, 1илман лардаш тохкаш болх байтар, 1омадаьчох вахаре пайда эца ховргдолаш.

Наьна мотт 1омабар, грамматика хар боккха лоарх1ам болаш да дешархой кхетам дег1абоалабара, х1ана аьлча, мотт 1омабарца кхетаю мета хозал, из б1аьхий хилар, кхыча кьамий мотт а дикаг1а кхетабу бераша, цар культура йовза а новкъостал ду. Дешархошта д1ахьехар хила деза уж кхетаргболаш, ц1енача, аттача меттала, 1омадаьчох ма хулла дукхаг1а дукхаг1а пайда эца йиш хургйолаш. Цудухьа наьна мотт хьехачо керттердар хьаькъоастадеш, цунна теркам т1абохийташ, грамматически бокьонаш в1аши юсташ бе беза ший болх.

Наьна метта урокаш т1а дешархоша г1алг1ай метта грамматически лардаш 1омаю, кьамаьл шаьрдара балхаш а ду.

Пхелаг1ча классе доладу грамматически даьъа – морфологи 1омае, из болх д1ахьо ялхлаг1чеи ворх1лаг1чеи классашка. Из раздел я кьамаьла доакьоех кхетам луш, хьалха царех 1омадаьр к1оаргдеш, шердеш. Кьамаьла доакьош 1омадеш дешархошта ха деза предложенешта юкьера уж шеко йоацаш белгалдаха.

Барх1лаг1ча ийслаг1ча классашка синтаксиси стилистики 1омаю. Цу даькъе дешархой дика кхеташ хила беза предложенешта юкьерча дешай мел долча бувзамех. Грамматика 1омаеш дешархой ха декхарийла ба деша лард,чаккхе, овла, дешхьалхе, суффикс, уж яздар бокьонаш; кьамаьла доакьош, цар нийсаяздара бокьонаш;

предложений тайпаш, предложене маьженаш, предложений чура дешай бувзам. Берашта ха деза дош мишта хьахиннад, из малаг1а кьамаьла даьъа да, иш.кх.д1.

Ийслаг1ча классе чоалхане карара предложенеш 1омаеча хана дешархой кхетабе беза предложенешка керттераяри карараяри кьоастае ховргдолаш, царна юкьера бувзам тахка могоаргдолаш.

Пунктуации 1омаеш дешархой теркам т1абахийта беза предложене интонацена, оаз лаьг1луча ноаг1а йолча хана сецара хьарак доаг1аш хул. Цхьайолча моттигашка интонации теркальяр – хиланза даргдоацарех да, х1ана аьлча, из теркаль ца йича, малаг1а хьарак оттаде деза ховргдоацандаь. Иштта из теркальярца увттаду предложении кхоачалуча т1адам, хаттара е айдар хьарак.

Синтаксис 1омаеча хана хьехархо декхарийла ва интонаце зем а боаккхаш, цунах пайда эцара торонех дешархой дика д1акхетабе, х1ана аьлча, интонации хувцаро предложена ма1ан а сецара хьаракаш а хувца тарлу. Керттера кьамаьла доакьош 1омадара хьехархочо д1акхетаде деза бераш цар синтаксически лоарх1амах.

Дешархой кьамаьла культура лакхьари 1омадаьчун навькаш дег1айоалаяри хила деза х1ара урока. Из болх д1ахьо тайп-тайпара упражненеш кхоачашьярца. Упражненеша новкъостал ду 1омаь бокьонаш ч1оаг1ье, орфографически а пунктуационни говзал ч1оаг1ье, грамматически материал дикаг1а кхетае а, йоазонца цунах пайда эца а.

Говзамеча йоазонех пайда эцаш, дувзаденна къамаъл шаърдеш дешархой теркам тлабахийта беза хьехархочо сочиненеш, изложенеш язъяра,говзамеча текста тохкам бе лoмабара.

Тайп-тайпарча дошлоргех пайда эца лoмаде деза хьехархочо бераш, шоаш бувцаш бола мотт бlаьхий, ира, говза, хоза бувцаргболаш, къамаъл деча хана а йoазув деш а гlалаташ дергдоацаш. Хlара уроках, кердачох хоам беш, хьалха лoмадаър дагалувцийта деза дешархошка, кердачун хьалха лoмадаьчунца бувзам а беш.

Хlара классе шу дlадолалуш а шу чакхдоалаш а хьалха лoмадаър кердааккха деза дешархошца, программаца белгалбаьккха дувзаденна къамаъл шаърдара болх бизза дlабахьа беза.

Гlалгlай мотт хьехара гlулакх доагlача тайпара хьехархочо дlахьой, дешархошта шоай наьна мотт безалургба, шоаш лoмабеча кхыча къамий метай бокьонаш йовза атта хургда.

Гlалгlай метта белха программ.

1) 6 класса грамматика белха программа оттаяь федеральни компонента паччахьалкхен стандарта юкьера дешара программа юкьарлен образование гlалгlай метта авторски программа юкьера школа 5-9 классашка И.А.Оздоевии Р.А.Оздоевии редакцех.

2) Белха программа хоадам беш я – 68 сахьата шераи 2 сахьата кlираи лаьрхlа.

Авторски программа къоастаяь Гlалгlайчен дешара министерства къоабальярца.

Метапредметни

Регулятивни УУД

- Хьехархочунца дешара тlадуллар оттаде, урока лерхlамга хьежжа. Деша дешара лерхlамашка хьежжа.

- Массанеца цхьана урока план оттае ха, произведени чулоацам хьабувцара план оттае ха. Планага хьежжа беш бола болх тахкар, баьча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.

- Зlамигача тоабаца е шинне цхьана болх беш, кердача темах ховр а, де ховр а хьакьоастадар. Урок йодаш беча балхах раьза хилар е ца хилар дlаяздар, лакхача говзала тlакхувш хилар хьахьокхар.

- Ше баьча балха раьза хилар е ца хилар дешархочо ший лoламагlа хьаалар, урока карах ца доалача хlама теркам бар, из тоадара болх бе лерхlам дагалацар.

Познавательни УУД.

- Текста тохкам бе ха, хьехархочо хаттарашца новкьоостал а деш. Деша къайла маlан ха, из тахка.

-Произведенеш шоайла йиста, вlашкаоттае, юкьарадар а тарадоацар а хьаоалаш.

-Дийшачун дакъа диста мукъама е илии дакъаца, е суртаца, е кицаца

Произведени турпалхочо дечун бахьан тахкар. Шийна хетачун, ше яхачун доагlа масалаш доаладе, даьржа дувзаденна къамаъл де.

- Гlалгlай фаьлгаш кхоллара лерхlам ха, цар лу пайда, цар лерхlам ха.

- Поэзи а проза а шоайла къоастае ха, литературнии lилман кхетам балара тексташи санна.

- Кхоллама навькаш хьахьокхар, тайп-тайпара произведенеш дагалувцаш, проектни тlадулларах кхоачашдеш.

-Дешашдар кхетаде, дийшар лоацца таблица чу а схема чу а дlаязде ха.

Коммуникативни УУД.

-Дувцара къамаъл отгаде, урока болх беш кадай хила, хаттараш тела. Диалог, тоабак болх беш дакъа лаца. Шийна бакъахъа хетар ч1оаг1деш, кхычарца къамаъл де хар.

- Темага хъежжа 5-6 предложенех дувзаденна къамаъл отгаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувг1а ха, къовсама юкъе дакъа лаца.

-Произведени урпалхочо даьчун мах бе, эздешашца къамаъл де.

- Кхыча дешархой урока баьча балха мах бе ха, оттаяьча критерешца.

- Барт бара кийча хилар хъахьокхар, къовсам, дов е цатоам д1абаккхара тайп-тайпара вариаци йоалае ха.

- Бокхийчарца къамаъл деш, книжкаши, дошлоргаши, энциклопедеш дешаш кердадар, пайдабар леха.

-Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) бокхийчар новкъосталца кийчъар, проекта темага хъежжа, слайдашка хъежжа темах лаьца лоаца дувца.

Личностни.

- Художественни произведенеш ешарца дезала юкъера безама керттера хьал хар (барт хилар, сий дар, безаме, къахетаме, в1аши новкъостал деш хилар)

- Ше ваьнна моттиг ховш хила, ше малаг1ча этносаца лоарх1аш ва ха. Кхыча къамех цар сий деш къамаъл дар.

- Кхыйола культураш а, къамаш а долга ховш хилар, дикаг1а довзачарех хъадувца ха, культураца е динаца шоай культура е дина таракхетараш хъаала хар (нохчий, татараш, 1арбий, сирийцаш, кх. д1. а).

-Юкъа а ца лелхаш, кхычунга ладувг1а ха, ший уйла сатийна д1аалар, тайп-тайпара аргументаш а йоалаеш. Дешархой в1аш къовсам балара бахъанаш ха.

- Ц1аг1а а классе а книжкаш дешара т1акхувш хилар хъахьокхар, библиотеке ахар, мукъа волча хана, урока эша материал кийчъар.

- Йоазонхой кхолламах ха безам болаш хилар хъахьокхар, шийна эггара ч1оаг1аг1а безачар ц1ераш яха хар, безара бахъан а хъаалар.

- Литературни кхоллама болх шийна эшаш болга хар.

-Ишколе вахара бокьонаш йовзар, цар дешархочоа луп айда малаг1а ба хар. Дикача дешархочун масалаш доаладе йийшача произведени юкъера.

- Сага новкъостал доацаш ше болх бе ховш хила, ше даьчок жоп дала дезалга ховш хила.

-Поэтически деша хозал ховш хила, йоазонхочо дешашца сурт дулаш доаладаь дешаш хъалаха ховш хила. Хозахийта дешаш а эпитеташ а шоай къамаьла юкъе доаладар.

-Эзделаца дар доацар ховш хила, литературни турпалхоехи эздийча сагахи йоакха оамалаш хъаювцаха, г1улакхаца дар доацар къоастаде ха.

- Дешаш а яз деш а нийса ваг1араи б1аргий са толха ца дараи йоаг1а бокьонаш ховш хила. К1аьдвалар д1адоаккхаш е еза упражненеш йовзаш, уж еш хила. Саг унахц1ена хилара бокьонаш ц1аг1а а накъайоалаш лелае ха.

Патриотически кхетам балар:

дешархо къаман г1улакхаи эздеаи т1акхийна хилар;

- дезала вахар довзаш хилар;

- ший къаман культура а, бусулба дин а довзаш хилар;

- Росси пачхьалкхен гражданин ше волга ховш хилар;

- дешархочун оамалаш, декхараш кхийна хилар: урока, урокал араха а.

Глалглай метто, эрсий метто санна, метта лилман дакъа а ший маланна а йоккха моттиг дlалоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически малан да. Наьна метто юкъелоац дешархой патриотизма а, кхыча къамашца лимерза а, эзди а хилара уйлашца кхетадеш кхедара маьхала таронаш.

Тахан латтача хьале глалглай мотт ломабара, цу метта йоазув де хара лалаьмате йоаккха терко е еза къаьстта ишколо. Хланзарча зама бераша лалаьмате дукха бувцаш лелабу эрсий мотт. Цlагла а ара а бераша шоай наьна метта къамаьл клезига ду. Глалглай мотт бувчачар а къамаьла юкъе дукха эрсий дешаш леладу, цудухьа наьна мотт эрсий меттаца ийна бувц бераша. Ишттача хьале tlехь тlайоаглача хана глалглай мотт бицбалара кхерам ба. Цудухьа ишкола хьалха латта декхар да глалглай метта дешари йоазуви дешархошта ломадар, безам тlабахийтар, мотт дийнбар. Бера ший наьна мотт бовза а беза, беза а беза, уйла а цу метта хила еза. Кlира сахьатий боарам дукха беце а дешархоша мотт ломабергба, хьехархоша из безаргболча тайпара дlахьехе. Цу тlа йоазув де глалглай метта хала а дац, хlана аьлча, глалглай абата тlа дукхагладола алапаш эрсий метта санна да. Дешархошта ломаде lotlаххета алапаш да: l, аь, гl, кх, къ, кl, пl, тl, хь, хl, цl, чl, яь, дифтонг оа. Эрсий метта санна хьехархочо боккха теркам тlабахийта беза дешаш дlаоалаша яздеши йолча башхалонашта. Иштта боккха болх бе беза дешархоша оазаш нийса хьаалара, хlана аьлча, бери язdechа хана ше харцахьа дош дlааларга хьежжа гlалаташ а деш яздергда. Из болх l классе денз ца хаддаш бе беза, йоазув нийса хургдолаш.

Календарно-тематически план
7-г1а класс, Грамматика

№	Чулоацам	Сахъат	Таърахъ		Ц1аг1ара болх	Керда дешаш
			П/х	Ф/х		
1	Наъна меттах лаъца	1	7.09		§65, упр. № 294	Алкхашк я – скворец; б1аъринг я – лесной орех
	Кердадаккхар					
2	Ц1ердош	1	14.09		§67, упр. № 301	Масхам да – квас; гуришк – грош (уст.)
3	Белгалдош	1	21.09		§68, упр. № 304	Алинг да – мак; мук1арло я - признание
4	Хандош	1	28.09		§69, упр. № 307	Балкъазар я – крот; хьовлашк да – мать-и-маччеха
5	Таърахъдош	1	5.10		§70, упр. № 310	Дошохъазилг да – канарейка; з1окар гали я - пеликан
6	Ц1ерметдош	1	12.10		§71, упр. № 314	Баппа да – одуванчик; кхоардам ба - позор
	Масдар		19.10			
7	Масдар хъахилар	1	2.11		§73, упр. № 323	Ц1улц1умоака – на пятый день вперед
8	Масдарий легар	1	9.11		§74, упр. 327	Вирб1арз я – мул; г1оттам ба - восстание
9	Масдарашца дацардош ца яздар бокъонаш	1	16.11		§72 - 75, упр. № 330	Дистб1арлелхарг я – попугай; б1аъстинг да - подснежник
10	Тохкама диктант.	1	23.11		Упр. № 332	Къоахк я – клен; йо1б1арг ба – анютины глазки
	Причасти		30.11			

11	Причасте лоарх1ами цун грамматиически белгалонаши	1	7.12		§76, упр. № 334	Нач1ал я – талант; кунѝ я – кролик; яьча я - дождливо
12	Причасте ло1амеи ло1амзеи формаши цар хьахилари	1	14.12		§ 77, упр. № 339	Кер да – ястреб; зенгал да – купорос (медный)
13	Причастей легар	1	21.12		§ 78, упр. № 345	Мосар я – акха газа (серна); хьаг1 я – тур; говзанча ва – мастер, специалист, искусник
14	Причастей язъяра бокъонаш	1	28.12		§ 81, упр. № 355	Павкъарг ва – дег1а эсала саг; нал ба - кабан
15	Причастешца дацардош ца яздара бокъонаш	1	11.01		§ 82, упр. № 359	Къажкъайг я – сорока; миинг я – ольха; пард да - рысь
16	Причасте корчамах бола кхетам	1	18.01		§ 83, упр. № 362	Гойтам ба – показатель, показание; лилинг да - сирень
17	Причастей сецара хъаракаш	1	25.01		§ 84, упр. № 364 (д1ахо)	Къахъайг я – сойка; къоракхокха ба - горлица
18	Тохкама диктант	1	1.02		§ 85, 5-6 причастена тохкам бе	Гажал ва – невежа; мистадарг да - барбарис
	Деепричасти					
19	Деепричасте лоарх1ами цун грамматиически белгалонаш	1	8.02		§ 86, упр. № 369	Гурмали да - шелковый платок; лекъ я - перепелка
20	Деепричасти хьахилар	1	15.02		§ 87, упр. №373	Моажолг да – желтая ромашка; поацолг да - ромашка
21	Деепричастеш ханашцеи классашцеи хувцаялар	1	22.02		§ 88, упр. № 375	Ферх да – барс, леопард; хъармарг я - харцлер
22	Деепричастеи ло1амзача причастеи яхача хана формаш, цар къоастам	1	29.02		§ 89, упр. № 378	Йийхьдаьд лаьтта – удобрить почву

23	Деепричастей язъяра бокъонаш	1	7.03		§ 90, упр. № 382	Г1абаш я – кандалы, оковы; мецхилг да - стриж
24	Тохкама диктант	1	14.03		Упр. № 392	
	Куцдош		21.03			
25	Куцдеша лоарх1ами цун грамматически белгалонаши	1	4.04		§ 93, упр. № 398	Й1овхараш я – кашель, грипп, насморк; миккхал да - коршун
26	Куцдешай дистара лаг1аш	1	11.04		§ 95, упр. № 409	Г1алг1аскхе ва – казак; новц1олг да - соловей
27	Куцдешаши белгалдешаши форма цхъатарра йолаш хилар	1	18.04		§ 95, упр. № 413	Соалор, соалорг да – куница; къаъра къу ва – вор-рецидивист
	Дешт1ехъе		25.04			
28	Дешт1ехъенах бола юкъара кхетам	1	16.05		§ 99, упр. № 425	Поп я – чинара (бук); ч1агарк1алг да - ландыш
29	Дешт1ехъений лоарх1ами цар лелара башхалои	1	23.05		§ 100, упр. № 427	Истинг ба – г1алг1аша хъалха лелабаъ к1увс; турс я - таволга
	Хоттаргаш		30.05			
30	Хоттаргах бола юкъара кхетам	1			§ 102, упр. № 439	Хъайба я – айва; шапша я – персик; цацхал я - бурундук
	Дакъилгаш					
31	Дакъилгах бола юкъара кхетам	1			§ 105, упр. № 453	Даш да – свинец; тушолкотам я – удод; тотакх я - дрофа
	Айдардош					
32-33	Айдардеша лоарх1ами къамаъла чу цун г1улакхи	2			§ 108, упр. № 465	Ондарг ва – подросток; овсара – изобильно; очув да - квасцы
34	Тахкама диктант	1			1омадаър кердадаккха	

